

УДК 330.332

ДУМАНСЬКА І. Ю.
Хмельницький національний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ АПК

У статті розглянуто сучасний стан державного фінансування аграрних підприємств, його форми та напрями. Визначено проблеми державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників в розрізі запланованих видатків Державного бюджету України на 2018 р. Обґрунтовано шляхи оптимізації видатків держави на фінансування інноваційного процесу АПК з огляду на пріоритетність продовольчих потреб та підтримку фермерства.

Ключові слова: державна фінансова підтримка, видатки бюджету, фінансове забезпечення, інноваційний процес, агропромисловий комплекс.

DUMANSKA I.
Khmelnytsky National University

OPTIMIZATION OF STATE EXPENDITURE FOR FINANCIAL PROVIDING INNOVATIVE PROCESS OF AIC

The present state of state financing of agrarian enterprises, its forms and directions is considered. The problems of state financial support of agricultural producers in terms of planned expenditures of the State Budget of Ukraine for 2018 are determined. The ways of optimizing state expenditures for financing the agroindustrial complex's innovation process are grounded in view of the priority of food needs and support of farming. The results of the conducted research indicate that state support is absolutely necessary for the effective functioning of the agro-industrial complex, ensuring food security of the country, stimulating rural development, preserving the environment, improving the quality and environmental safety of agricultural production and equivalent pricing. State support will effectively influence the development of the Ukrainian agro-industrial complex, subject to certain criteria, in particular: full financing; its amount equals at least, or even more than 5% of the expenditure part of the State Budget; implementation of the distribution of support in full transparency; concentration of state support towards small producers (farmers).

Keywords: state financial support, budget expenditures, financial support, innovation process, agro-industrial complex.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року визначає, що аграрний сектор України, базовою складовою якого є сільське господарство, є системоутворювальним у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій. З огляду на стратегічну важливість галузі вирішення проблем її фінансового забезпечення здійснюється через призму державної підтримки.

Державна підтримка сільського господарства в Україні охоплює бюджетне фінансування програм і заходів, які спрямовуються на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію процентних ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом тощо. Поряд з тим, описаний комплекс заходів за сучасних умов не забезпечує належне фінансування АПК, оскільки не досягнуто визначених пріоритетів у відтворенні сільськогосподарського виробництва, збереження комплексу розвитку сільських територій, існують проблеми у задоволенні потреб населення у якісних та доступних продуктах харчування.

Зазначені деструктиви вказують на потребу зміщення орієнтирів з елементарного фінансування сільськогосподарського виробництва на фінансове забезпечення інноваційних процесів в АПК з метою трансформації аграрного сектору України зі збиткового в прибутковий.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання державної підтримки аграрного сектору України належить до сфери наукових інтересів В. Антонова, С. Дем'яненка, Т. Курени, П. Саблука, Т. Осташко, В. Трегобчука, В. Юрчишина, та інших вітчизняних науковців. Серед іноземних авторів, які досліджують питання фінансової підтримки АПК та використання бюджетних коштів у сфері сільського господарства на рівні розвинених країн, варто відмітити К. Бородіна, Б. Пошкус, М. Менсіка.

Однак дана тематика потребує постійного оновлення фактів, більш детального та поглибленого дослідження, зокрема в аспекті фінансової підтримки інноваційних процесів в АПК з боку держави.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. На сьогодні створення цілісної ефективної моделі державної фінансової підтримки аграрного сектору економіки на інноваційній основі не відбулось, тому це питання потребує подальшого вивчення і вдосконалення. Водночас залишилася ще низка невирішених і недосліджених питань, які потребують більш детального аналізу щодо державної підтримки аграрних підприємств України в розрізі видатків бюджету держави на відповідний рік.

Постановка завдання. Проаналізувати сучасний стан державної фінансової підтримки аграрних підприємств та обґрунтувати шляхи вирішення існуючих проблем у трансформації видатків бюджету на фінансування інноваційних процесів в АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна підтримка є однією зі складових системи державного регулювання аграрного сектору економіки і визначається як сукупність різноманітних інструментів і форм економічного впливу на розвиток галузі та його стимулювання з метою формування організаційних і економічних умов її ефективного функціонування [1]. Запровадження режиму жорсткої бюджетної економії в сучасних умовах дещо обмежує масштаби державної підтримки аграрного виробництва і вимагає детального аналізу її ефективності, тобто узгодження витрат на здійснення регуляторних заходів з отриманими результатами.

З огляду на багатофункціональність аграрного сектору економіки, оцінка ефективності підтримки його розвитку державою повинна охоплювати широкий спектр критеріїв, методів та показників. Вітчизняна методика передбачає використання з цією метою абсолютних та відносних показників бюджетного фінансування аграрної галузі: обсягів бюджетної підтримки у відсотках до ВВП, видаткової частини бюджету або вартості виробленої продукції певного виду; частки витрат на відтворення у галузі в структурі витрат виробництва тощо [2].

Однак слід враховувати, що державна підтримка здійснюється не лише через пряме бюджетне фінансування, а й позабюджетні заходи регулювання – заходи економічної політики, які не вимагають фінансових засобів державного або місцевих бюджетів для забезпечення розвитку галузі. В результаті здійснення таких заходів фермери в економічно розвинених країнах отримують за свою продукцію приблизно в 1,5 рази більше, ніж би вони отримували при вільній конкуренції на світовому ринку. Пряма підтримка сільськогосподарських товаровиробників становить близько 1/3 від одержуваних ними доходів, однак із загального обсягу підтримки сільського господарства на частку бюджету припадає дещо більше 1/2, решта забезпечується заходами захисту ринку [3].

Тому об'єктивна характеристика рівня державної підтримки аграрного виробництва забезпечується використанням узагальнюючих показників, які включають оцінку широкого кола заходів: державне ціноутворення, розвиток ринкової інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності продукції галузі та сприяння її інноваційному поступу, розвиток аграрної науки й освіти тощо, а також пряме фінансування товаровиробників.

Світовий досвід пропонує два методологічних підходи до дослідження ефективності впровадження регуляторних заходів державної підтримки аграрного сектору економіки: з позиції Світової організації торгівлі (СОТ) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Відповідно до першого методологічного підходу, заходи внутрішньої підтримки поділяються на ті, що «спотворюють» виробництво і торгівлю сільськогосподарською та продовольчою продукцією, тобто впливають на умови світової торгівлі (заходи «жовтої скриньки»), та ті, що не чинять такого впливу (заходи «зеленої скриньки»). Оцінювання внутрішньої державної підтримки в рамках «жовтої скриньки» здійснюється на основі агрегованого виміру підтримки (AMS) – «річного рівня підтримки у грошовому еквіваленті, яка надається на певний сільськогосподарський товар на користь виробників сільськогосподарського товару, або підтримку, не пов'язану з конкретним товаром, а призначена для виробників сільськогосподарської продукції взагалі, за винятком підтримки, яка надається за програмами, що визначаються як такі, що звільнені від зобов'язань по зменшенню підтримки» [4, с. 52].

Згідно з домовленостями з СОТ, сукупний вимір такої підтримки в Україні не повинен перевищувати 3 млрд. 43 млн грн, при цьому, додатково на «жовті» програми може витратитись до 5% від річної вартості виробництва валової продукції сільського господарства та до 5% від річної вартості по кожному окремому продукту щорічно [4 с. 53].

Методологічні підходи, використовувані ОЕСР [5, с. 803], передбачають комплексну кількісну оцінку ефективності державної підтримки аграрної сфери за окремими складовими: аграрним виробництвом, аграрною інфраструктурою та споживачами продукції. Найбільш узагальнюючим індикатором за методикою ОЕСР є показник сукупної підтримки аграрної сфери (TSE – Total Support Estimate), за допомогою якого визначається сума трансферів, що їх отримує сільське господарство від платників податків та споживачів, за винятком надходжень від імпортного мита, в результаті політики підтримки галузі.

Дослідження динаміки даного показника в Україні засвідчило наявність значних коливань його значень, причиною яких стала непослідовна політика регулювання аграрної сфери (табл. 1).

В країнах Європейського Союзу обсяги трансферів сільському господарству мають загальну тенденцію до зниження, таку ж динаміку показує частка сукупної підтримки у ВВП. В Україні ж, хоча частка сільського господарства й вища, ніж у порівнюваних країнах, рівень сукупної підтримки галузі за останніх п'ять років набуває низьких (найчастіше від'ємних) значень. Негативне значення відсотку TSE у ВВП означає перевищення світових цін на сільськогосподарську продукцію над внутрішніми, що спричинено неефективністю впроваджуваних непрямих регуляторних заходів у галузі [4, с. 52].

Державна фінансова підтримка розвитку агропромислового комплексу в Україні здійснюється за такими формами: непряма державна підтримка (надання податкових пільг); пряма державна підтримка (бюджетні асигнування, бюджетні позики).

Таблиця 1

Динаміка показників сукупної підтримки сільського господарства [7, 8]

Рік	Україна		ЄС	
	млн євро	у % до ВВП	млн євро	у % до ВВП
2004	121,95	0,36	108005,42	1,23
2005	852,73	2,01	105726,79	1,16
2006	176,73	0,39	114072,5	1,21
2007	247,03	0,56	113471,75	1,18
2008	616,48	1,18	127549,41	1,21
2009	2125,78	3,07	119114,26	1,08
2010	2298,16	2,68	115222,85	0,99
2011	1087,23	1,04	106886,33	0,86
2012	1018,07	0,83	113473,12	0,91
2013	1615,23	1,91	101751,93	0,86
2014	1999,66	1,94	94858,27	0,77
2015	-50,02	-0,04	93990,65	0,74
2016	1038,2	0,76	98688,71	0,76
2017	-556,43	-0,41	106434,09	0,82

Основними напрямками державної підтримки АПК за рахунок коштів державного бюджету є:

- пряма бюджетна підтримка сільськогосподарських товаровиробників у вигляді субсидій, дотацій, компенсацій, де кошти спрямовувалися суміжним галузям, а також на підвищення платоспроможності товаровиробників і покращення їх інвестиційної привабливості;
- підтримка короткострокового грошового кредитування сезонних витрат товаровиробників АПК на пільгових умовах;
- державна підтримка забезпечення підприємств й організацій агропромислового комплексу машинобудівною продукцією на базі довгострокової оренди (лізингу);
- спеціалізована державна підтримка з окремих напрямів: розвиток фермерства, створення сезонних запасів запасних частин, централізованих фондів насіння й ветеринарних препаратів і т. п.;
- державне безповоротне фінансування капітальних вкладень в АПК, а також інвестицій у межах централізованих і децентралізованих цільових програм;
- безповоротне фінансування інвестицій у межах цільових програм, що проводяться на конкурсній основі, а також надання державних гарантій щодо залучених інвестиційних кредитів;
- фінансування розвитку системи аграрної освіти й науки [6].

На початку аграрних реформ метою підтримки було створення передумов для роздержавлення і приватизації землі та майна сільськогосподарських підприємств. Коли галузь стала хронічно збитковою, через брак коштів були запроваджені механізми надання податкових преференцій.

У посткризовий період ці методи розвивалися паралельно і пряма підтримка передбачала надання виробничих дотацій товаровиробникам, кредитування витрат аграрного сектору, субсидії на придбання ресурсів та технічне переоснащення, цінове регулювання, а непряма підтримка здійснювалася через фіскальне стимулювання за рахунок спеціальних режимів оподаткування галузі і до 2016 року стала домінуючою.

Однак, під тиском зовнішніх та внутрішніх факторів прийнятим Держбюджетом на 2017 рік було сформовано відносно новий механізм підтримки АПК, який суттєво обмежив дію непрямого фінансування та регламентував на 2017–2021 рр. щорічний обсяг коштів Держбюджету на підтримку сільськогосподарських товаровиробників не менше 1% випуску продукції в АПК. За основу було взято рівень аграрного виробництва у 2015 році та закріплено на рівні 5,5 млрд грн бюджетних коштів [7].

Дану тенденцію частково «успадкував» Держбюджет на 2018 рік. Власне, у проекті Державного бюджету на 2018 р. на Міністерство аграрної політики і продовольства (далі – МАПіП) передбачено 12,456 млрд грн видатків, які на 94% плануються фінансувати із загального фонду (табл. 2).

Крім основного фінансування передбачається виділити 0,941 млрд грн коштів кредитування на поворотній основі (без врахування коштів, що протягом року будуть повернені суб'єктами господарювання), і загалом прямі видатки у проекті Держбюджету 2018 року на МАПіП сягають 13,397 млрд грн, що на 22% вище рівня 2017 року [8].

У переліку бюджетних програм підтримки розвитку аграрного сектору у 2018 році збережено й інші, чинні раніше програми, а також заявлено нову – «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств» як основу для розвитку сільських територій (табл. 3).

За приведеними даними, у 2018 році пряма бюджетна підтримка АПК становитиме 6,5 млрд грн, з яких найвагомішими є наступні видатки:

- фінансова підтримка товаровиробників АПК – 2,9 млрд грн (45%), з яких 2 млрд грн (70%) буде направлено на бюджетні дотації, а майже 1 млрд грн – на здешевлення вітчизняної сільськогосподарської техніки;

- підтримка тваринництва, на яку передбачено 2,3 млрд грн (35%), зокрема на часткове відшкодування вартості: будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та доїльних залів; закуплених для подальшого відтворення телиць, нетелей, корів вітчизняного походження та племінних телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного напряму продуктивності, племінних свинок та кнурців, племінних вівцематок; баранів, ярок; здешевлення відсотків по кредитах на будівництво, реконструкцію тваринницьких ферм і комплексів та доїльних залів. Обсяг фінансування у 23,5 разів перевищує план 2017 року та у 76,7 разів фактичне виконання програми у 2016 р.;

- фінансова підтримка розвитку фермерських господарств – 1 млрд грн (15%), яку передбачається використати на підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств та їх кооперативних об'єднань у рівних пропорціях [7].

Таблиця 2

Динаміка видатків на МАПіП у Зведеному бюджеті України на 2013–2018 рр., млрд грн [7, 8]

Показники	2013 факт	2014 факт	2015 факт	2016 факт	2017 факт	2018 проект	Відхилення у %	
							2018 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
Всього видатків, у т.ч.:	7,194	5,501	2,188	2,171	9,572	12,456	573,7	130,1
загальний фонд	4,175	3,359	1,613	1,691	5,565	11,770	696,0	211,5
частка видатків у видатках ДБ, %	58,0	61,1	73,7	77,9	58,1	94,5	16,6	36,4
спеціальний фонд	3,018	2,142	0,511	0,498	4,006	0,686	137,58	17,1
частка видатків у видатках ДБ, %	1,78	1,28	0,37	0,32	1,20	1,31	0,99	0,11
Видатки апарату, у т.ч.:	3,613	2,637	0,526	0,596	5,820	6,822	1144,6	117,2
загальний фонд	1,669	1,487	0,450	0,504	2,360	6,658	1321,0	282,1
спеціальний фонд	1,944	1,150	0,076	0,092	3,461	0,163	177,2	4,7
Кредитування	0,623	0,021	0,381	0,087	0,842	0,941	1081,6	111,8

Таблиця 3

Видатки на бюджетні програми розвитку АПК України на 2013–2018 рр., млрд грн [7, 8]

Програма	Код	2015 факт	2016 факт	2017 факт	2018 проект	Відхилення у %	
						2018 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
Фінансова підтримка заходів шляхом здешевлення кредитів	2801030	0,291	0,280	0,300	0,066	23,6	22,0
Фінансова підтримка заходів в АПК	2801180	-	-	0,060	0,005	-	8,3
Витрати Аграрного фонду	2801250	0,040	0,088	0,167	0,181	205,7	108,4
Підтримка садівництва	2801350	-	-	0,075	-	-	-
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	2801230	-	-	-	1,000	-	-
Підтримка тваринництва	2801450	0,040	0,030	0,170	2,300	76,7	13,5
Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників	2801580	-	-	4,774	2,945	-	61,7
Всього підтримки сільському господарству		0,371	0,398	5,546	6,497	16,3	117,1
Інші заходи, всього		0,155	0,198	0,274	0,325	164,1	118,6
- наукові дослідження	2801050	0,086	0,099	0,125	0,132	133,3	105,6
Разом	2801000	0,526	0,596	5,820	6,822	11,4	117,2

На 2018 рік збережено функціонування механізму часткової компенсації підприємствам АПК відсоткових ставки за банківськими кредитами, але значно нижче обсягів попередніх років – лише 23%.

Передбачені видатки за бюджетною програмою «Витрати Аграрного фонду», пов'язані з комплексом заходів зі зберігання, перевезення та експортом об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду, в сумі 52,2 млн грн зі спеціального фонду, що ідентично бюджету на 2017 рік, а за бюджетною програмою «Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу та забезпечення діяльності Аграрного фонду» передбачено видатки державного бюджету у сумі 128,4 млн грн, зокрема за рахунок загального фонду – 86,4 млн грн.

На закупівлю насіння для формування державного резервного насінневого фонду фінансовою підтримкою становитиме 5 тис грн за рахунок спеціального фонду державного бюджету.

На розвиток науки та дослідження передбачена сума 132,645 млн грн, з них 58% по загальному фонду. Відсутня запланована у 2017 році бюджетна програма «Державна підтримка розвитку хмелярства,

закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними», на яку за півроку так і не було виділено фінансування.

У 2018 році планується продовження програми підтримки фермерських господарств за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам» в обсязі 43,1 млн грн (проти запланованих 65 млн грн у 2017 році).

Збережено також програму надання кредитів для здійснення операцій фінансового лізингу за рахунок коштів спеціального фонду за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» в обсязі 3,82 млрд грн. Заплановано надання кредитів за бюджетною програмою «Формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду», а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб сільськогосподарських товаровиробників за рахунок спеціального фонду у сумі 894 млн грн, що дозволить проводити заходи із забезпечення стабільної цінової ситуації на організованому аграрному ринку [8].

Отже, Держбюджету на 2018 рік у частині аграрних програм є спадкоємцем більшості чинних напрямів. Зважаючи на те, що загальне виконання видатків по апарату МАПіП України за I півріччя становить 20,68%, а за відповідний період 2016 року – 24%, то загалом державна підтримка за сезонністю фінансування перебуває в рамках тенденцій попередніх періодів.

У виконанні основної програми 2017 року є певні особливості – відбулось масове блокування реєстрації податкових накладних, база виплати для аграрних підприємств виявилась заниженою через порядки ведення реєстру, розподілу дотацій і обміну інформацією між ДФС і казначейством. Тому станом на вересень 2017 року, за даними МАПіП, виплачено 2,315 млрд грн компенсації для 828 виробників, що становить 95% помісячного розпису фінансування на 9 місяців, тобто дотації виплачуються за планом.

Але 41% - 0,942 млрд грн – усіх виплачених дотацій з початку року, за даними Держказначейства, отримав «Миронівський хлібопродукт». Друге місце у державній підтримці займає ГК «Укрлендфармінг», яким виплачено 0,236 млрд грн (10%). При цьому дотримано вимог, відповідно до яких щомісячний розмір бюджетної дотації для товаровиробників в сфері птахівництва не може перевищувати 50% виділених асигнувань на бюджетну дотацію в поточному місяці. Тобто практично державну допомогу аграрії не одержали. Хоч чинний механізм розподілу бюджетних коштів «виключає людський фактор», цього виявилось недостатнім для логічності та ефективності. Відтак, реалізована за перше півріччя 2017 року підтримка аграрного сектору свідчить, що новий механізм не позбувся вад попередніх, і набув власних, які зводять нанівець заявлені зусилля державної політики.

Проведений аналіз динаміки змін показників фінансової підтримки АПК України (Міністерство аграрної політики та продовольства) підтверджує те, що фінансова підтримка АПК у 2017 році в порівнянні з 2012 роком зменшилась на 3,1 млрд грн, проте в порівнянні з двома останніми роками (2015–2016 рр.) прослідковувалась тенденція до збільшення. Показник 2017 року в порівнянні із 2015 роком збільшився на 3,8 млрд грн, із 2016 р. – на 3,9 млрд грн [8].

Однак, виявлене зростання підтримки АПК не є позитивним результатом, враховуючи те, що значення відсотка до загального обсягу видатків у 2017 році становить 0,7%, у 2016 р. – 0,25%, у 2015 р. – 0,3%. А згідно з законодавством нашої держави питома вага видатків державної підтримки АПК має становити не менше 5% видаткової частини Державного бюджету. Реальні обсяги фінансування не досягають задекларованих показників.

Для вирішення описаних в нашому дослідженні проблем державної підтримки АПК, варто застосувати один з основних аспектів Стратегії розвитку аграрного сектора «3+5», а саме, реформу державної підтримки, яка зображена на рис. 1.

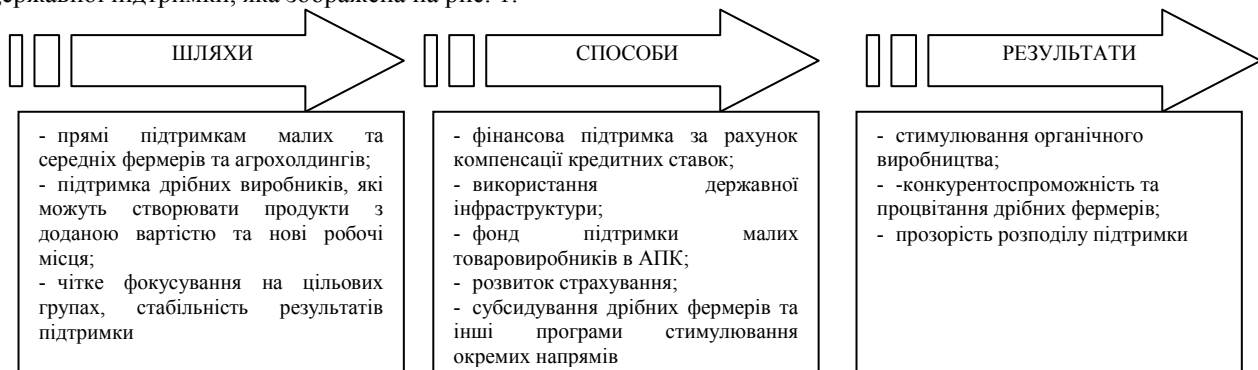

Рис. 1. Шляхи вирішення проблем державної підтримки АПК [6]

На останок констатуємо, що державна підтримка у 2018 році є більш соціальною, аніж економічною, відповідно до закладених напрямів та задекларованих пріоритетів підтримки малого підприємництва відповідно до філософії бюджету зростання. Позиція досить переконлива, оскільки дрібні товаровиробники формують сільську зайнятість, внутрішню продовольчу безпеку, різноманітність

асортименту сільськогосподарської продукції, насамперед органічної, підпадають під зобов'язання України перед міжнародними партнерами та згідно з практикою САП ЄС, до якого прагне долучитися Україна.

Проте на тлі економічної нестабільності, зростання інфляції, невизначеності вектору економічного та сільськогосподарського розвитку задекларована у Проекті підтримка аграрного сектору залишиться суто формальною і незначно впливатиме на його розвиток. Крім того, заявлена підтримка малого підприємництва є більш соціальним, аніж економічним заходом, оскільки основу аграрного виробництва і збуту формують великотоварні підприємства, маючи розгалужену інфраструктуру та доступ до зовнішніх ринків збуту, так як саме експорт в останні роки забезпечує стабільність результатів і доходів галузі.

Тому недоліки при формуванні видаткових статей Держбюджету 2018 повинні бути скориговані у документі 2019 року з врахуванням економічної ситуації, інтересів та потреб учасників ринку та соціальної відповідальності бізнесу та держави.

Висновки. Підсумки проведеного дослідження свідчать про те, що для ефективного функціонування агропромислового комплексу, забезпечення продовольчої безпеки країни, стимулювання розвитку сільських територій, збереження навколишнього середовища, підвищення якості й екологічної безпечності виробництва сільськогосподарської продукції та еквівалентного ціноутворення обов'язково необхідна державна підтримка. Державна підтримка буде ефективно впливати на розвиток АПК України за умови дотримання певних критеріїв, зокрема: повний обсяг її фінансування; її сума дорівнює не менше, або навіть більше 5% видаткової частини Державного бюджету; здійснення розподілу підтримки у повній прозорості; зосередження державної підтримки у бік дрібних виробників (фермерів).

Предметом подальших досліджень має стати розробка конкретних механізмів трансформації державної підтримки з урахуванням ефективності її здійснення, що зможе забезпечити адаптацію аграрного сектору до інноваційних процесів в галузі.

Література

1. Трач Н.Д. Державна підтримка як чинник забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва [Електронний ресурс] / Н.Д. Трач // Економічний блок досліджень. – 2013. – № 31. – Режим доступу : <http://sophus.at.ua>.
2. Зінченко Т.В. Державна фінансова підтримка сільського господарства в Україні [Електронний ресурс] / Т.В. Зінченко. – Режим доступу : <http://intkonf.org>.
3. Павлова Г.Є. Державна підтримка як складова системи державного регулювання аграрного сектора економіки [Електронний ресурс] / Г.Є. Павлова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 11. – Режим доступу : <http://www.investplan.com.ua>.
4. Калетник Г.М. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників / Г.М. Калетник, Н.В. Пришляк // Економіка АПК. – 2010. – № 8. – С. 52–55.
5. Конєва І.І. Державна фінансова підтримка підприємств АПК: стан та стратегія розвитку / І.І. Конєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 14. – С. 802–806.
6. Гмиря В.П. Державна підтримка фінансування аграрного виробництва України [Електронний ресурс] / В.П. Гмиря // Економіка і управління підприємствами. – 2016. – № 3(23). – Режим доступу : <http://fp.cibs.ubs.edu.ua>.
7. Стратегія розвитку аграрного сектора «3+5» [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.
8. Про Державний бюджет України на 2018 рік [Електронний ресурс] : закон України від 21.12.2016 р. № 1801-VIII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

References

1. Trach N.D. Derzhavna pidtrymka yak chynnyk zabezpechennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskoho vyrobnytstva [Elektronnyi resurs] / N.D. Trach // Ekonomichnyi blok doslidzen. – 2013. – № 31. – Rezhym dostupu : <http://sophus.at.ua>.
2. Zinchenko T.V. Derzhavna finansova pidtrymka silskoho hospodarstva v Ukraini [Elektronnyi resurs] / T.V. Zinchenko. – Rezhym dostupu : <http://intkonf.org>.
3. Pavlova H.Ie. Derzhavna pidtrymka yak skladova systemy derzhavnoho rehulivannia ahramoho sektora ekonomiky [Elektronnyi resurs] / H.Ie. Pavlova // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2013. – № 11. – Rezhym dostupu : <http://www.investplan.com.ua>.
4. Kaletnik H.M. Derzhavna finansova pidtrymka silskohospodarskykh tovarovyrobnykiv / H.M. Kaletnik, N.V. Pryshliak // Ekonomika APK. – 2010. – № 8. – S. 52–55.
5. Konieva I.I. Derzhavna finansova pidtrymka pidpriemstv APK: stan ta stratehiia rozvytku / I.I. Konieva // Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. – 2016. – Vypusk 14. – S. 802–806.
6. Hmyria V.P. Derzhavna pidtrymka finansuvannia ahramoho vyrobnytstva Ukrainy [Elektronnyi resurs] / V.P. Hmyria // Ekonomika i upravlinnia pidpriemstvamy. – 2016. – № 3(23). – Rezhym dostupu : <http://fp.cibs.ubs.edu.ua>.
7. Stratehiia rozvytku ahramoho sektora «3+5» [Elektronnyi resurs] / Ministerstvo ahramoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. – Rezhym dostupu : <http://minagro.gov.ua>.
8. Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2018 rik [Elektronnyi resurs] : zakon Ukrainy vid 21.12.2016 r. № 1801-VIII. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Рецензія/Peer review : 11.04.2018

Надрукована/Printed : 31.06.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Васильківський Д. М.